

LULEÅ KOMMUN

••• Vägledning

Pågående dödligt våld

.....		
Dokumenttyp	Framtagen	Giltighetstid
Vägledning	2022-02-17	tv
Dokumentansvarig	Senast reviderad	Dokument gäller för
Säkerhet & beredskap	2023-12-20	Anställda och förtroendevalda i Luleå kommun

Innehåll

Vad menar vi med PDV?.....	4
Det händer väl inte mig?	4
Vem utför den här typen av våld?.....	4
Hur reagerar du vid en PDV-händelse?	5
Vad ska jag göra om jag utsätts för PDV?.....	6
1. Lämna platsen om det går att göra på ett säkert sätt.....	6
2. Göm dig	7
3. Försvara dig – använd våld	7
När polisen kommer	8
När du ringer 112	8
Sjukvårdsinsatser.....	9
Utbildning och övning	9
Handlingsplan	9
Krispärmen	10
Funderingar att ta med sig till arbetsplatsen	11

Vad menar vi med PDV?

PDV står för pågående dödligt våld, ett våld som sker överallt i världen, inte minst i Sverige. Skolattacken i Eslöv 2021, terrordådet på Drottninggatan i Stockholm 2018 och skolattacken i Trollhättan 2015 är några exempel.

Gemensamt för dessa och andra attacker är att, oftast en, mer sällan flera gärningsmän attackerar en plats som till exempel en skola i syfte att slumpmässigt skada och döda så många som möjligt. Dessa skrämmande händelser är oftast kortvariga, fem - femton minuter vilket gör att polisen ofta inte hinner fram innan händelsen är över. Detta innebär att de som befinner sig på platsen i fråga själva behöver hantera situationen. Det är därför bra att öva på sin förmåga att hantera den här typen av situationer.

Det händer väl inte mig?

Sverige har varit relativt förskonat från den här typen av händelser. Trots det anser polisen att risken för att en PDV-händelse skulle kunna inträffa är medelhög.

Här är några exempel på PDV-händelser i Sverige:

- ✓ Händelsen i Falun 1994 där en officer beväpnad med ett tjänstevapen sköt ihjäl sju och skadade tre personer utomhus i stadskärnan för att så småningom bli skjuten och gripen av polisen.
- ✓ Händelsen i Stockholm 2003 när en psykiskt sjuk person i hög hastighet körde längs Västerlånggatan och dödade två personer.
- ✓ Självordsattentatet i Stockholm 2010 där gärningspersonen försökte utlösa dels ett sprängbälte, dels en sprängladdning i en bil på en angränsande gata. Attentatet misslyckades men kan ses som ett försök till en PDV-händelse.
- ✓ Händelsen på skolan Kronan i Trollhättan 2015 där en gärningsperson med svärd attackerade och dödade tre och skadade två personer på skolan.
- ✓ Attentatet på Drottninggatan i Stockholm 2017 där 5 personer dödades och flera personer skadades.
- ✓ Händelsen i Eslöv 2021 där en 15-årig pojke knivhögg en lärare.

Vem utför den här typen av våld?

Vem utför då den här typen av våld. Nedan finns några exempel:

- ✓ Har ofta en extremistisk åskådning
- ✓ Är beredd att offra sitt liv för sin övertygelse
- ✓ Psykiskt sjuk
- ✓ Vapenintresserad
- ✓ Ofta yngre man
- ✓ Agerar ofta ensam
- ✓ Bristande socialt umgänge
- ✓ Utsatt för våld och trakasserier själv
- ✓ Utför sin gärning på en plats hen har anknytning till

Hur reagerar du vid en PDV-händelse?

Hur du reagerar vid en händelse är svårt för att inte nästan omöjligt att förutse om du inte varit utsatt för en liknande händelse tidigare och faktiskt sitter med facit i hand. De allra flesta av oss har förmodligen ingen aning alls.

När du utsätts för en hotfull situation triggas kroppens automatiska, inbyggda system som ska skydda dig från hot eller fara, det brukar kallas för fight-flight-freeze responsen.

Tänk dig att du är på en fotbollsmatch och du ser hur Zlatan ska lägga en frispark. Han ser målmedveten ut och tar sats och med full kraft träffar högerfoten bollen. Du förstår att den var hård men ser inte vart bollen tar vägen. Du sitter på första raden till vänster om målet och hör plötsligt någon ropa "Se upp". Du rör dig snabb som en panter och duckar (flight) alternativt sätter upp händerna skyddande för ansiktet. Det här är en

situation som du har erfarenhet av och du vet instinktivt hur du ska reagera. I det här fallet valde du att fly undan faran genom att ducka eller hålla upp händerna men du hade också kunnat välja att försöka sparka eller slå (fight) bollen tillbaka ner på plan, förutsatt att du sett den förstås.

Tänk dig nu att du är ute på en skogspromenad, solen skiner och livet leker när det plötsligt dyker upp en björn framför dig på stigen. Du har aldrig sett en levande björn förut men har lärt dig i skolan att man inte kan springa ifrån en björn, de kan springa i 60 km/h utan problem. Du minns att läraren sagt att man inte heller ska lägga sig ner och spela död utan sakta backa (flight) från platsen, vilket du också gör. Försiktigt, mycket försiktigt.

I det sista exemplet möter du en uppenbart aggressiv och hotfull person i korridoren på din arbetsplats. Personen bär vapen och du har tidigare

uppfattat rop på hjälp. I det här fallet är det en ny situation för dig, du har aldrig utsatts för hot på det här sätter tidigare. Du ser hur personen kommer allt närmare dig och drabbas av panik. Du fryser till is (freeze), helt oförmögen att röra dig. Att stå still i den här situationen kanske inte är den mest kreativa lösningen, tvärtom.

Fight/flight/freeze är alltså en överlevnadsmekanism. Det är ett biologiskt system i vår kropp som drar i gång om och när vi utsätts för hotfulla situationer. Ett vardagligare ord för samma reaktion på hot är en "adrenalinkick".

För att bättre kunna hantera kroppens naturliga respons behövs träning och en förståelse för hur man som människa agerar i en stressad situation. Utbildning och övning är den absolut viktigaste komponenten för att lära sig att hantera olika typer av situationer som kan uppstå. Det finns ett ordspråk som lyder "det är bättre att förekomma än att förekommas" och det gäller verkligen här.

Vad ska jag göra om jag utsätts för PDV?

Målet är alltid att försöka komma undan en PDV-händelse. Går inte det så försök att gömma dig. Kan du varken fly eller gömma dig så försvara dig men tänk på att våld alltid är den sista utvägen.

1. Lämna platsen om det går att göra på ett säkert sätt

Om du kan lämna platsen på ett säkert sätt ska du göra det. Spring inte in i händelsen utan ifrån den. Det är viktigt att du vet var utrymningsvägarna finns där du befinner dig. Kanske finns alternativa utrymningsvägar som du kan använda om de ordinarie utrymningsvägarna är blockerade. Om du kan, utan att det påverkar din egen säkerhet, hjälp andra att fly, det kanske finns personer som inte kan lämna platsen på egen hand som t.ex. barn och rörelsehindrade. Förhindra personer du möter att gå in i händelsen. När du är på säker mark så larma 112 och stanna kvar på platsen. Polisen vill förmodligen ställa frågor till dig.

- ✓ Ha koll på vilka utrymningsvägar som finns
- ✓ Hjälp andra att fly om det går
- ✓ Lämna platsen själv även om andra inte följer med
- ✓ Hindra de du möter från att gå in i händelsen
- ✓ Handväskan och datorn är inte viktiga
- ✓ Ring 112 när du är på säker mark och invänta polis och följ deras order

2. Göm dig

Om det inte går att lämna platsen på ett säkert sätt, göm dig. Om hotet sker på din arbetsplats så har ni förhoppningsvis övat på att hantera den här typen av situationer och vet var det är bäst att gömma sig, vilka dörrar som går att låsa, rum som går att mörklägga, rum där du kan fly åt två håll och så vidare.

- ✓ Stäng av ljud och vibration på din telefon
- ✓ Göm dig bakom stora möbler/föremål
- ✓ Var tyst
- ✓ Lås och barrikadera dörren om det går
- ✓ Dra ner persienner om det går
- ✓ Släck lyset
- ✓ Ring 112 så snart det är säkert
- ✓ Invänta polis och följ deras order

Om du inte kan fly eller gömma dig

- ✓ Försök att hålla dig lugn
- ✓ Ring 112 och larma polisen om händelsen
- ✓ Kan du inte prata så behåll telefonen påslagen så att SOS-operatören kan höra vad som händer

3. Försvara dig – använd våld

Våld är alltid den absolut sista utvägen och ditt liv ska vara i direkt fara. Du kan försvara dig genom att till exempel:

- ✓ Visa ett extremt aggressivt beteende, håll inte tillbaka
- ✓ Kasta saker omkring dig, improvisera vapen
- ✓ Skrik allt vad du kan
- ✓ Försök få omkull personen, hjälp varandra
- ✓ Ring 112 och larma polisen om händelsen om det inte redan är gjort

Rätten att använda våld regleras i [Brottsbalkens 24 kapitel](#) och kallas för nödvärnsaccess.

När polisen kommer

När polisen kommer till platsen är deras primära mål att stoppa gärningspersonen och de kommer att röra sig emot den plats där gärningspersonen befinner sig. Om du är på platsen kan det vara svårt för polisen att se skillnad på dig och gärningspersonen. Håll därför dina händer väl synliga så att polisen ser att du inte bär på vapen. Poliserna bär uniform eller förstärkningsutrustning och kan vara beväpnade med pistol, automatvapen med mera. Polisen kan också tänkas skrika ut order och kanske till och med knuffa omkull personer för deras egen säkerhets skull. Du ska alltid följa polisens anvisningar.

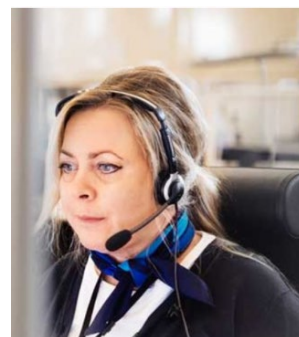
- ✓ Lägg ner det du har i händerna på marken
- ✓ Håll händerna synliga hela tiden
- ✓ Undvik hastiga rörelser gentemot polisen
- ✓ Undvik att peka och skrika
- ✓ Rör dig mot det håll poliserna kommer ifrån
- ✓ Följ alltid polisens instruktioner

När du ringer 112

När du ringer 112 och larmar om händelsen är det bra om du kan ge larmoperatören så mycket information om händelsen som möjligt.

- ✓ Vem är du som ringer och var befinner du dig
- ✓ Var befinner sig gärningspersonen/personerna
- ✓ Hur ser gärningspersonen/personerna ut
- ✓ Har gärningspersonen vapen, hur många, hur ser de ut
- ✓ Finns det offer på platsen, hur många

Har du svårt att prata så håll telefonen i gång så att larmoperatören kan höra vad som pågår.

Bilden från SOS alarms hemsida

Sjukvårdsinsatser

- ✓ Ska ske på en säker och kontrollerad plats
- ✓ Ska inte sätta ditt eller andras liv i fara
- ✓ Okunskap kan förvärra en skada, övning ger färdighet

Utbildning och övning

För att kunna bemöta situationer med hot och våld, oavsett form, är kunskap A och O. Varje organisation bör ha en handlingsplan som tar höjd för olika typer av hot och våld, inte minst PDV.

På samma sätt som ni utför brandövningar ska ni också genomföra övningar för att förbereda er organisation på en händelse av pågående dödligt våld. Att vara förberedda hjälper er minska antalet skadade och döda i en PDV händelse.

I avsnittet *Funderingar att ta med sig till arbetsplatsen* finns exempel på reflektioner som ni skulle använda för att ta fram innehåll till olika övningspass.

Handlingsplan

De olika åtgärder som beskrivit ovan beskrivs i en handlingsplan, er verksamhets handlingsplan. I planen har ni gått igenom era möjligheter att utrymma, inrymma, larma och barrikadera er om en händelse skulle uppstå. Varje arbetsplats har olika förutsättningar, byggnaderna ser inte ut på samma sätt, utrymningsvägar är annorlunda och de personer som vistas i byggnaden kanske kan förflytta sig själva på den ena arbetsplatsen men inte på den andra och så vidare. Det är därför viktigt att en handlingsplan är verksamhetsanpassad. Nedanstående innehåll bör finnas med:

- ✓ Hur vi larmar/informerar vi varandra vid en PDV-händelse
- ✓ Larma alltid 112. Bättre att för många larmar SOS än inga alls
- ✓ Är det fler som behöver larmas, andra verksamheter i vår närhet kanske
- ✓ Hur vi hanterar personer som inte kan förflytta eller ta ansvar för sig själva
- ✓ Utrymningsvägar, alternativa återsamlingsvägar

- ✓ Information om vilka lokaler/rum som är bäst för att gömma/barrikadera sig i
  - Dörrarna går att låsa
  - Fönstren går att stänga för
  - Det finns möbler/annan utrustning som kan användas för att barrikadera dörren
  - Dörrarna öppnas inåt
  - Bra om det finns alternativ väg ut ur rummet/lokalen

Krispärmen

Se till att ni är bekanta med Krispärmen och dess innehåll. Se också till att ni vet var den finns. I Krispärmen hittar du information om:

Innehåll

Larm- och kontaktlistor	3
Uppgifter om nära anhörig.....	5

Roller & Ansvar

Inledning	7
Krisreaktioner	8
Roller och ansvar.....	13

Vid kris

Larma 112.....	17
Första hjälpen.....	18
Hjärtstartare.....	20
Hastigt insjuknad medarbetare.....	21
Allvarlig personskada eller dödsfall	22
Brand.....	24
Återsamlingsplats Stadshuset.....	28
Hot och/eller våld	29
Kränkande särbehandling och trakasserier	32

Efter krisen

Information/kommunikation.....	34
Krisstöd och åtgärder på arbetsplatsen	35
Minnesstund/ritualer	36
Begravning.....	37
Anmälan Försäkringskassan och Arbetsmiljöverket.....	38
Utredning och uppföljning.....	39

[Läs mer på Intranätet.](#)

Funderingar att ta med sig till arbetsplatsen

Nedan kommer förslag på funderingar som ni kan ta med er till er arbetsplats. Många av dem kan utgöra bra underlag för en eller flera praktiska övningar.

- ✓ Har vi ett inkluderande arbetssätt?
- ✓ Informeras chef om oroande tendenser till våld upptäcks hos någon?
- ✓ Har vi handlingsplaner, checklistor, rutiner etc.?
- ✓ Hur samverkar vi med andra? (myndigheter, polisen, inom kommunen)
- ✓ Var finns och hur fungerar krisparmen?
- ✓ Hur ser våra utrymningsvägar ut?
- ✓ Finns alternativa utrymningsvägar?
- ✓ Hur utrymmer vi lokaler med barn, handikappade....
- ✓ Var är de bästa gömställena?
- ✓ Hur ser skalskyddet ut i vår fastighet?
- ✓ Informationskedjan – hur informerar vi varandra?
- ✓ Har vi personer i vår verksamhet som inte kan ta sig ut själva? Om, hur ska vi hjälpa dem?
- ✓ Har vi en utpekad uppsamlingsplats?
- ✓ Vilka föremål kan vi använda som vapen? (brandsläckare, möbler etc.)
- ✓ Hur kommunicerar vi med varandra under en händelse?
- ✓ Finns det personer i närheten som behöver få information?
- ✓ Hur, vem larmar? Hur larmar vi uppåt i organisationen?
- ✓ Har alla grundläggande akut sjukvårdsutbildning?
- ✓ Kan alla HLR?

LULEÅ KOMMUN